

DET ROMANTISKE BARN

Synet på børn og børnelitteratur

Forfatteren B.S. Ingemann skriver i sine erindringer om barndommen på Falster sidst i 1700-tallet, at der i hjemmet ganske vist var megen litteratur, men det meste var ikke beregnet på børn. ”Paa Børneskrifter var hin Tid fattig,” fortæller han, og børnene måtte som oftest læse med i de voksnes bøger og gerne i den mere folkelige litteratur. Helt uden eget læsestof var Ingemann dog ikke, han nævner fx en ABC, nogle fabler, samt Joachim Heinrich Campes *Robinson den Yngre* (dansk 1784-85).

Specielt sidstnævnte var populær. ”*Robinson* var næsten den eneste morsomme Børnebog,” skriver han. Det skyldtes, at de fleste af tidens bøger for børn langt fra havde underholdningen som formål. Der var først og fremmest tale om belæring og undervisning.

Selv yndlingsbogen havner i den kategori. Der er nemlig ikke tale om den originale *Robinson Crusoe*, som englænderen Daniel Defoe havde skrevet i 1719, og som oplysningsfilosoffen Jean-Jacques Rousseau mente var den eneste bog, man skulle lade børn komme i nærheden af. I alle andre henseender anbefalede han ”naturens bog”.

Den udgave af *Robinson Crusoe*, som Ingemann - såvel som så mange andre børn - fik i hænderne, var derimod af tysk oprindelse, og havde et fuldt ud pædagogisk formål. Forfatteren skrev endda, at bogens formål var at lære børnene ”Dyd, Fromhed, og Tilfredshed med det guddommelige Forsyns Veie”.

Det havde den unge Ingemann antagelig godt regnet ud. Han skriver i al fald selv, at ganske vist var det hans foretrukne bog, men han sprang helst ”de belærende Samtaler mellem Læreren og Børnene” i bogen over.

Der er en tæt forbindelse mellem udviklingen af læse- og lærebøger for børn. Opdragende bøger fik iklædt et skin af fiktion, som efterhånden kunne komme til at overtage mere og mere, efterhånden som idealerne skiftede. Men oprindeligt skelnede man ikke så skarpt mellem det belærende og det underholdende, når det gjaldt læsning for børn.

Det var den slags, den unge Ingemann læste. Tysk-inspireret pædagogisk litteratur, hvor forfatternes hensigt først og fremmest var at opdrage og belære barnet. Når det er værd at fremhæve, at netop Ingemann læste den slags, så skyldes det, at han på dansk grund er en af hovedfigurerne, når det drejer sig om at introducere litteratur skrevet specielt for børn. Betegnelsen børnelitteratur, og forestillingen om at der er en litteratur, der adskiller sig specielt ved at være skrevet til børn er nemlig ganske ny. I Danmark er det i romantikken at det sker med udgivelser som fx H.C. Andersens *Eventyr fortalte for Børn* (1835) og netop B.S. Ingemanns *Morgensange for Børn* (1837).

De to forfattervenner har bl.a. det til fælles, at de i modsætning til 1700-tallets børneforfattere opfatter deres egen rolle som forfatter helt anderledes, hvilket hænger sammen med netop romantikkens syn på barnet. For Ingemanns vedkommende så han sig selv som en person, der var i tæt kontakt med det barnlige og de værdier om noget oprindeligt, naturligt og modtageligt, der i perioden var knyttet til barnet. Med andre ord tidens forestilling om en barnesjæl, og det er den, Nina Christensen har sat sig for at undersøge i bogen *Barnesjælen* (2005).

Nina Christensen er konstitueret leder af Center for Børnelitteratur og har tidligere skrevet *Den danske billedbog 1950-1999* (2003). Når hun beskæftiger sig med romantikkens syn på barnet og på fremkomsten af en egentlig litteratur for børn er det selvfølgelig ikke alene af historisk interesse. Hun mener nemlig, at romantikkens forestillingen om børns særlige kvaliteter stadig er en vigtig del af debatten om børnelitteraturen, og afrunder også sin bog med analyser af bøger af Bjarne Reuter og Bente Clod. Hun gør det med andre ord interessant for de fleste, der beskæftiger sig med børns læsning, at se på, hvad der egentlig skete, da børnene fik en litteratur.

B.S. Ingemanns *Morgensange for Børn* blev skrevet til en bestemt anledning. Fra 1820'erne blev der nemlig oprettet en række såkaldte asyler for børn. Det var en slags forløbere for vore dages vuggestuer, hvor børn af uformuende og udearbejdende forældre, kunne anbringes. Her havde man som regel også brug for sange til børnene, som endnu ikke var skolegående, og det gjaldt også for Det københavnske Aylselskabs Asyl, der bad Ingemann om at skrive en række sådanne tekster til dem.

Det billede af barnet, som fremstilles i Ingemanns tekster, er det såkaldte romantiske barn. Det tilskrives en lang række egenskaber, som den voksne til gengæld har mistet. At være barn er altså at være noget særligt. Disse egenskaber kan

vi for de flestes vedkommende ikke genkendende til i dag. Det er barnet som værende naturligt, uspoleret og spontant, i modsætning til den voksne, der er præget af fornuft, rationel tænkning og tæmnet af kulturen. Hvor barnet har evnen til indlevelse og er præget af fantasien, er den voksne i stand til at intellektuel refleksion.

Det er karakteriseringer vi genkender fra vores egen tid og vores egen måde at tænke over børn og børns læsning på. Og det er en vigtig pointe i bogen: at romantikkens opfattelse af børns særlige kvaliteter stadig ligger som et underforstået eller uformuleret grundlag den dag i dag. Derfor vakte en bog som Bent Hallers *Katamaranen* (1976) voldsom opsigt, fordi den brød med denne forestilling om børn. Og derfor er det en forestilling, som det er vigtigt at være bevist om, hvis vi på kvalificeret vis skal diskutere børns læsning.

Trykt første gang i *Børn & Bøger* nr. 4/2005.

© Benni Bødker 2006